

EMMA2 u Sarajevu

Konačno je odlučeno. Svi nacionalni koordinatori koji učestvuju u pripremanju atlasa sisara Evrope European Mammal Atlas project će se sastati u Sarajevu 30.-31. marta 2023. budući da je nekoliko članova Savjetodavnog komiteta EUROBATS-a uključeno u ovaj projekat. CKS će učestvovati u svojstvu koordinatora za šišmiše ispred BiH.

Sastanak Savjetodavnog komiteta EUROBATS-a

Konačno su poslani i pozivi za sastanak Savjetodavnog komiteta EUROBATS-a u Sarajevu od ... do ... 2023. Godine. Prije samog sastanka će biti organizovana stručna ekskurzija i tu je CKS predložio Zaštićeni opejsaž Bijambare. Tamo bi trebali pripremiti neku prezenzaciju o speleološkim objektima i šišmišima Bijambara, a u hotelu Holiday Inn bi trebali pripremiti neku izložbu o šišmišima (možda šišmiši u filateliji jer imamo toga materijala). Možda i štampati neku prigodnu razglednicu i prigodni žig.
JM

Prvi uzorci vodenih pužića u gornjem toku Vrbasa

Izlet u gornjovrbaski predio bio je plodan s obzirom na kratkoću drugog januarskog dana. Cilj nam je bio selo Ždrimci, Krupa i Bistrica. Sve podno Vranice, sa mnoštvom izvora, kratkih i lijepih vodotoka i zanimljivih malih jezera.

Prvo idemo vidjeti zaista lijep mali vodopad/slap na potoku Crnodol iznad sela Ždrimci. Lijep. Fotografisanja je bilo, ali vodenih pužića nije. U povratku, zahvaljujući tome što nema lista na drveću, vide se tri pećinska otvora jedan pored drugog.

Visoko su na litici, na desnoj strani potoka. Cijeli taj predio se zove Šupljača. U našem *Katastru speleoloških objekata BiH*, imamo 6 pećina pod nazivom Šupljika (Gornji Vakuf, Selo Ždrimci, Šupljika, Crnodol) i jednu pod nazivom Šupljača (Vranica, Crnodol). Zaista zanimljivi otvori, nismo mogli ni uz pomoć dvogleda, ni uz pomoć usmenih izvora saznati da li je prilaz moguć bez opreme.

U naselju Ždrimci postoje tri mala jezera. Jedno je u samom selu, a druga dva nekoliko stotina metara dalje. Sudeći po starim austrougarskim topografskim kartama, nekada je u selu bilo i četvrto jezero, ali ga danas nema. Najveće jezero je u centru sela, u starim austrougarskim kartama je upisano pod nazivom Hadžino jezero, a u topografskim kartama iz prošlog stoljeća naziva se Adžića jezero. Pasje jezero je najbliže do presušenog jezera, sada je najmanje i prvo je na redu za presušivanje. Pijavičko jezero je uvijek istog naziva i na starim i na novim kartama. Na najvisočijem je položaju. Zatekli smo oko 45 divljih patki koje u njemu obitavaju. U jezerima pužića nismo našli, samo nekoliko priljepaka na malom izvoru koje napaja centralno seosko jezero.

U centru naselja, pored džamije dva su vrela, odnosno vrila, pošto ovdašnje stanovništvo u narodnom govoru češće koristi ikavicu. U vrelu koje je bliže džamiji, a koje zovu jednostavno Vrilo nismo našli pužiće, ali u drugom vrelu, zanimljivog naziva Sofa, a kojeg samo put dijeli od prvog, izvadili smo dva pužića, a u pijesku koji smo ponijeli još desetak. Oba vrela se sastaju i otiču prema glavnom jezeru.

Nakon Ždrimaca otišli smo na izvor Krušćice u Krupi. Ovo vrelo se koristi kao vodozahvat, ali je moguć pristup. Nismo

Jezero u Ždrimcima

Sofa česma

izvadili pužice. Nakon toga u Bisticu, uz Bistričku riku postoji jedno vrelo čudnog naziva, bez cenzure - 'Pizdino vrilo'. Vrelo nije velike izdašnosti, voda iz vrela izlazi malim klobukom.

U Bistrici je i vrelo Kauš sa malim potokom koji protiče kroz bašče i avlije. Izvor je u privatnoj avliji, pa nismo došli do njega, u vodotoku nekoliko stotina metara nakon izvora, nije bilo pužica. Dvojica prijatelja

koji su mi pravili društvo i bili vodiči, svjedoče da je u Kaušu, kada su oni bili djeca, bilo vodenih rakova koje su oni hvatali i davali kokošima što je bila poslastica za njih. Kažu da su se kupali u Kaušu. Zavidim im. Jedan od ljepših potočića koje sam vidio, ima šanse da uđe u top 10 potoka kada budem bir'o. Ostao je da teče.

MH

Hercegovina, početak monitoringa

Posljednji vikend u mjesecu januaru smo iskoristili da započnemo sa zimskim monitoringom, pa smo se tako u nedjelju (28. 1.) zaputili ka hidroelektrani Salakovac. Krenuli smo rano ujutro i na moju sreću, a na žalost ostatka ekipe (Jasminko, Vojo i Tatjana) ja sam vozila. Naravno, monitoring ne bi bio monitoring da do tunela

Crno vrelo

*Neretva ispod Drežnice,
Lokacija uzorkovanja vodenih puževa*

Ulazni dio tunela Salakovac

kojeg trebamo obići nismo stali najmanje pet puta da šta pojedemo i pogledamo. Obišli smo Crno vrelo i usput nabrali pun gepek lovorovog lista, a onda smo konačno otišli i u tunel, i tu zabilježili velike i male potkovaste šišmiše. Nakon što smo odustali od spremanja ispita za naredni dan, na Vojinu inicijativu svratili smo i u Čapljinu, i ispod mosta kod Veletržnice pronašli još noćne šišmiše. Nakon 12 sati, vratili smo se kućama sretni i puni pozitivne energije, zadovoljni sa konačnim nalazima na ovom terenu.

AA

Ja prvi put na televiziji

Kad ovima sa AgroEko televizije ili kako se već zovu zafali nekog programa zimi kad nema voća, povrća i ostalog zeljastog bilja sjete se nas i naših aktivnosti, k'o biva to zanima gledaoce. Elem riječ je bila o našim proteklim aktivnostima vezanim za šišmiše

kao i predstojećem zimskom monitoringu. Što je najinteresantnije svijet gleda televiziju, valjda nedelja, pred ručak. A ni nama nije loše malo ovom svijetu po stoti put kazati o koristi šišmiša. A ova mrska faca je rezultat pitanja imamo li kakvu podršku ministarstva okoliša.

JM

Ja drugi put na televiziji

Odavno me munta Nihad Zečević sa BHT1 da snimamo neki film o mojim zanimanjima vezanim za pećine. Ima on neki serijal "Avantura". Kad sam prije više godina sa rahmetli Ilhanom Dervovićem snimao slične filmove pošli bi nas dvojica sami, ovdje ide čitava ekipa, tonac, snimatelj, vozač, urednik, tj. Nihad, *de facto* svatovi. Malo sam ja to izbjegavao, ne volim ja te "avanture" kakve gledamo po Nacionalnoj geografiji, k'o fol on ulazi u pećinski kanal, a kamera ga snima sprijeda, a on se beli nešta iščuđava. Al' nikakav karakter kakav jesam, popustim i dogovorimo mi dan.

Vidim ja ekipa se skupila pred TV domom, kombi je tu, čekaju samo da se ja pojavim. Ja se sakrijem iza trafike i nazovem Nihada i onako sjađen javim da ne mogu krenuti jer sam fasovao proljev. Što je svakako moguća situacija. Virim ja i gledam Nihada kako se okreće oko sebe, pozelenio u licu k'o rejsov mercedes, putni nalozi napisani, ekipa rezervisana, dnevnicke se uzele.

Malo sam ga pustio da se kuha, a onda eto ti mene preko prelaza k'o Kekec. Elem otišli smo u Kuiju kod Ostrošca, malo pričali o pećini kao dovištu, o ostalim vrijednostima pećine, obišli fantastičan sedreni sklop ispod pećine, ja pokupio pužića u potoku niže pećine, ručali polako u Orahovici i kući. Gledao sam neku radnu verziju filma, zna on ipak svoj posao. A mora da su i komšije gledale, jer su me sutradan, poslije emitovanja filma, čudno zagledale. Posebno kone 55+.

JM

Šišmiši u programu izdavanja maraka u Hrvatskoj pošti Mostar

Naš prijedlog da *Rhinolophus blasii*, *Rhinolophus hipposideros*, *Nyctalus noctula* i *Plecotus kolombatovici* budu predstavljeni u okviru izdanja *Fauna 2023*. je prihvaćen i 1. 11. 2023. ova će serija izaći u izdanju Hrvatske pošte Mostar. Kao i obično seriju će pratiti prigodan žig i koverta prvog dana (FDC). Kako imamo razglednice sa nekim od ovih vrsta moći će se napraviti lijepe maximum karte (MC).

JM

Škorpije – prvi rezultati

Nedavno smo poceli suradivati sa Nikolom Tvrtkovicem iz Zagreba u istraživanju škorpija. DNA analize pokazuju da sa Bijambara imamo novu vrstu, sa Šar planine (koju nam je donio Primož Presetnik) također nova vrsta, reliktna vrsta. Iz Tisovice (Prenj) nalaz će moguće biti neotip za vrstu kojoj je izgubljen holotip, *Alpiscorpius dinaricus*.

JM

Vikend u Kamenici

Petak uvece, neplanirano, odlazi se na Ponijere i druži se sa našim prijateljima Samirom, Farisom, Salihom, Zumrom, Irfanom. Uz sve to ide i malo sankanja na novoj sankaskoj stazi. Ujutro, dok naši planinari odlaze na Tajan, Atomci krecu u teško prohodni kanjon Duboke Tajašnice. Cilj je zimski monitoring šišmiša u Pecini u

Dubokoj Tajašnici. Ove godine nešto manji broj malih i velikih potkovastih šišmiša, dok šrajberzijevih šišmiša nije bilo. U sumrak ekipa napušta kanjon. Nedjelja se provodi ralaksirajući se u zoni Mitrovića na lokaciji novog planinarskog doma uz kafiću na golf terenima.

AB

Nove vrste izvorskih puževa?

Tokom kratkog boravka u Crnoj Gori prošle jeseni, pokupio sam i uzorke puževa sa Vidrovanskog vrela. Morfološki gledano ta vrsta je nova vrsta *Radomaniola* sp. za nauku, ali budući da sad bez DNA niko ne vjeruje u novu vrstu, ostaće samo kao moguća nova vrsta u našoj dokumentaciji. To isto se može reći i za *Radomaniola* sp. iz rijeke Zdene u Sanskom mostu.

Imamo i prve vodene puževe iz Zaštićenog pejzaža Bijambare, iz vrele Junakovac: *Radix labiata* i *Bythinella* sp. U malom potočiću ispod kasarne iz pijeska smo isprali malu školjku *Pisidium casertanum*. To je prva poznata školjka sa ovog područja.

Zanimljiv je svakako i nalaz *Holandriana holandri* iz vrele u selu Podsiga kod Vlasenice.

JM

AA-Amina Agić, AB-Admir Bajraktarević, MH-Mirnes Hasanspahić, VM-Vojo Milanović, JM-Jasminko Mulaomerović

Impresum:

CKS Newsletter, God. 5., Broj 1., Januar 2023.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju,

Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail:

info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba,

Urednik: Jasminko Mulaomerović

Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:

161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.

Kopiranje i distribucija dozvoljeni.